

Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση

Ενδιάμεση Έκθεση

Οκτώβριος 2016

Περίληψη

Τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας παρουσιάζουν σχετική σταθεροποίηση, με τις εκτιμήσεις για την πορεία του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) το 2016 να συγκλίνουν σε οριακή αρνητική μεταβολή. Ωστόσο, το μακροοικονομικό περιβάλλον παραμένει αβέβαιο και ασταθές ως αποτέλεσμα των μετασχηματισμών που έχουν γίνει στα χρόνια της κρίσης και κυρίως της δραματικής αποεπένδυσης. Η σημαντική πλέον απόκλιση του πραγματικού κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδας από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ αποκτά ανησυχητικές οικονομικές και πολιτικές διαστάσεις.

Σε όρους ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας η μεταποίηση παρουσιάζει σημάδια ισχνής ανάκαμψης στα δύο πρώτα τρίμηνα του 2016, ενώ σημαντική πτώση παρατηρείται στο εμπόριο και στις επαγγελματικές, επιστημονικές και άλλες υπηρεσίες. Για το ίδιο διάστημα, θετική είναι η εξέλιξη της απασχόλησης, η οποία ενισχύεται σημαντικά στους κλάδους της γεωργίας, της μεταποίησης και των χρηματοοικονομικών και ασφαλιστικών υπηρεσιών, κυρίως όμως αφορά επισφαλείς θέσεις εργασίας.

Η ιδιωτική κατανάλωση παρουσιάζει μικρή πτώση, η οποία αντισταθμίζεται από το οριακό πλεόνασμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών. Οι μεταβολές στο εμπορικό ισοζύγιο είναι επίσης οριακές, με εμφανή όμως πτώση τόσο του όγκου εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών όσο και των εισαγωγών. Οι ιδιωτικές επενδύσεις παρουσιάζουν αύξηση στο β' τρίμηνο του 2016 σε σχέση με το

αντίστοιχο τρίμηνο του 2015, χωρίς όμως να προβλέπεται σημαντική θετική ετήσια μεταβολή τους.

Αναφορικά με τη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής, η ασκούμενη πολιτική λιτότητας εξακολουθεί να υπονομεύει τη φερεγγυότητα του δημόσιου τομέα και τη βιωσιμότητα του χρέους. Η μείωση του πιστωτικού ρίσκου της χώρας και συνεπώς του κόστους δανεισμού, όπως και η πιθανότητα εξόδου της χώρας για δανεισμό στις ιδιωτικές αγορές, εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τη βιωσιμότητα των πρωτογενών πλεονασμάτων σε συνθήκες διατηρήσιμης οικονομικής μεγέθυνσης και κοινωνικής σταθερότητας. Η ένταξη της οικονομίας στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) ίσως διευκολύνει την έξοδο στις αγορές, δεν προσδιορίζει όμως τη φερεγγυότητα της χώρας.

Η ένταση της δημοσιονομικής προσαρμογής, σε συνδυασμό με την πολιτική εσωτερικής υποτίμησης, συμπιέζει το εισόδημα των νοικοκυριών επηρεάζοντας αρνητικά τη φοροδοτική τους ικανότητα και τη δυνατότητα κάλυψης των δανειακών τους υποχρεώσεων. Αυτό έχει ως άμεσο αποτέλεσμα την επιδείνωση του προβλήματος φερεγγυότητας του τραπεζικού τομέα.

Αναφορικά με την πολιτική εσωτερικής υποτίμησης, το Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας (ΜΚΕ), ως δείκτης ανταγωνιστικότητας, παρουσιάζει βελτίωση μετά το δ' τρίμηνο του 2012. Ωστόσο, οι επιπτώσεις στις εξαγωγές αγαθών δεν ήταν οι ανάλογες. Αν και οι εξαγωγές αυξήθηκαν ως μερίδιο του ΑΕΠ, η αύξηση του όγκου τους, που αντανακλά την παραγωγική επέκταση της οικονομίας, ήταν περιορισμένη.

Αντίστροφη είναι η εικόνα των εισαγωγών, καθώς η υποχώρηση του όγκου τους είναι πολύ μεγάλη, εύρημα που δεν αποκαλύπτεται από το λόγο των εισαγωγών προς το ΑΕΠ λόγω της μεγάλης μείωσης του τελευταίου. Ένα ενδιαφέρον εύρημα για την ελληνική οικονομία είναι ο σχετικά σταθερός λόγος εισαγωγών προς το ΑΕΠ, κάτι που υποδεικνύει την υψηλή εξάρτηση της εγχώριας δαπάνης από τον εξωτερικό τομέα της οικονομίας. Αυτό είναι ένδειξη του ότι μια ενδεχόμενη αύξηση του ΑΕΠ θα δημιουργήσει εκ νέου αρνητικές πιέσεις στο

εμπορικό ισοζύγιο της χώρας.

Ένα άλλο ζήτημα που αναδεικνύεται στην παρούσα Έκθεση είναι η επίδραση που είχε η πολιτική της εσωτερικής υποτίμησης στον εμπορεύσιμο τομέα της οικονομίας. Από την ανάλυσή μας προκύπτει ότι στη μεταποίηση, τον πιο σημαντικό δηλαδή εμπορεύσιμο κλάδο της οικονομίας, η αξιοσημείωτη πτώση που σημειώθηκε στο ΜΚΕ δεν οδήγησε σε αντίστοιχη μείωση του επιπέδου των τιμών, αλλά σε αναδιανομή του εισοδήματος υπέρ του κεφαλαίου. Όλα τα εμπειρικά ευρήματα δείχνουν ότι το εγχείρημα μετασχηματισμού του μακροαναπτυξιακού υποδείγματος της οικονομίας από ένα υπόδειγμα μεγέθυνσης μέσω της κατανάλωσης σε ένα υπόδειγμα μεγέθυνσης μέσω των εξαγωγών και/ή των ιδιωτικών επενδύσεων δεν έχει επιτευχθεί.

Οι εξελίξεις στην αγορά εργασίας δείχνουν στοιχεία συνέχειας με τάσεις οριακής βελτίωσης που εμφανίζονται τα τελευταία χρόνια. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε μείωση του ποσοστού ανεργίας από 24,9% τον Ιούνιο του 2015 σε 23,4% τον Ιούνιο του 2016, και αντίστοιχη οριακή αύξηση της απασχόλησης κατά 1,7% την ίδια περίοδο. Σημειώνουμε ότι, διατηρώντας το ρυθμό μείωσης της ανεργίας και με δεδομένες τις δημογραφικές και άλλες παραμέτρους, η αποκλιμάκωση της ανεργίας σε ποσοστά αντίστοιχα με αυτά του 2008 θα χρειαστεί περίπου 20 χρόνια.

Αναλύοντας τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας κατά ηλικιακή κατηγορία εμφανίζεται στους νέους 15-24 ετών (49,1%), ενώ οι γυναίκες εμφανίζουν ποσοστό ανεργίας σημαντικά υψηλότερο έναντι των ανδρών (27,6% έναντι 19,4%). Παράλληλα, πρέπει να τονίσουμε το γεγονός ότι η μακροχρόνια ανεργία ανέρχεται σε 72,2% του συνόλου των ανέργων. Επίσης, η απορρύθμιση των εργασιακών σχέσεων έχει προκαλέσει τη σταθερή άνοδο της μερικής απασχόλησης, τη χειροτέρευση βασικών δεικτών προστασίας της απασχόλησης και τη δραματική αύξηση των επιχειρησιακών συλλογικών συμβάσεων εργασίας (ΣΣΕ). Ο δε νομοθετημένος κατώτατος μισθός ο οποίος είναι χαμηλότερος του 60% της διαμέσου των

μισθών ουσιαστικά θεσμοθετεί έναν «μισθό φτώχειας» σύμφωνα με τον δείκτη Kaitz.

Συνολικά, η εκτίμησή μας είναι ότι οι όποιες προσδοκίες για γρήγορη έξοδο της οικονομίας από την κρίση και για επιστροφή της στις αγορές το 2017 είναι υψηλού ρίσκου. Η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η επέκταση της πραγματικής οικονομίας απαιτούν αναπτυξιακό πραγματισμό και πρωτοβουλίες ευρύτερες των αβέβαιων αποτελεσμάτων που θα έχει το πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης στην εξομάλυνση των πιστωτικών συνθηκών και στη χρηματοδότηση της οικονομίας. Την ίδια στιγμή το πρόβλημα των κόκκινων δανείων γίνεται όλο και πιο πολύπλοκο λόγω του εγκλωβισμού της οικονομίας σε μια κατάσταση «υφεσιακής στασιμότητας» η οποία παρατείνει το πρόβλημα φερεγγυότητας των ελληνικών συστημικών τραπεζών.

Βιώσιμες συνθήκες μείωσης του πιστωτικού ρίσκου της χώρας και του κόστους δανεισμού θα διαμορφωθούν μόνο ως αποτέλεσμα της δημιουργίας βιώσιμων πρωτογενών πλεονασμάτων με διατηρήσιμες συνθήκες μεγέθυνσης, αύξησης της απασχόλησης και των εισοδημάτων. Αυτές είναι και οι προϋποθέσεις που θα μειώσουν το έλλειμμα ποιότητας του ενεργητικού των τραπεζών, ανοίγοντας το δρόμο για την επιστροφή της οικονομίας σε κανονικότητα ρευστότητας και χρηματοδότησης με πρόσβαση στις αγορές.